

Existuje společná evropská obranná identita?

Názory důstojníků osmi evropských států

Každoroční, letos již 32. mezinárodní bezpečnostní konference v Mnichově, se zúčastnilo na 200 politiků a publicistů, mezi nimi řada ministrů zahraničí a obrany členských států NATO. Poprvé byli přizváni také politikové zemí střední a východní Evropy. Obecně je uznáváno, že vznik bezpečnostního vakua v této oblasti by byl velmi nebezpečným, a proto bude v letošním roce NATO pracovat na koncepci svého otvírání dalším členům. Americký ministr obrany William Perry uvedl, že koncem roku hodlá NATO seznámit zájemce o členství s vypracovanými podmínkami. V zemích, které se o členství zajímají, by měla být pevně zakotvena demokracie a tržní hospodářství. Tyto státy také nesmí vnést do Aliance žádné nevyřešené územní konflikty nebo národnostní problémy.

Jak hodnotit změněnou geopolitickou situaci důstojníci evropských států? Jaký je jejich postoj k obranné politice, k NATO, k případnému vytvoření celoevropských bezpečnostních sil? Existují postačující společné evropské strategické zájmy, abychom mohli mluvit o evropské obranné identitě? Na tyto i jiné otázky se pokouší odpovědět pracovník švýcarské vojenské akademie Dr. K. W. Haltiner.

Evropská integrace a bezpečnost

Světová scéna nabízí nový kontext evropské bezpečnosti. Evropa již není hlavním polem konfrontace mezi dvěma supervelmocemi. Propuknutí vojenského konfliktu vysoké úrovně se stalo vzdáleným. Podobně jako severoamerický pacifický region i Evropa má teď velkou šanci, aby se stala stabilní „bezválečnou“ zónou, kde síla už není hlavním prostředkem řešení vnitřních a vnějších konfliktů. Západní Evropa se tak stává jedním z hlavních vítězů po skončení bipolárního konfliktu mezi velmocemi.

Avšak po fázi rychlého pokroku směrem k evropskému sjednocení se objevuje fáze stagnace a přehodnocování. Dynamika evropské integrace viditelně ztratila svůj podnět - vnější hrozbu.

Evropský integrační proces byl doposud především ekonomické povahy, ale byl zastíněn bipolární konfrontací supervelmocí. Po rozložení bipolární konstrukce se stává imperativem vybudování nové evropské bezpečnostní struktury se specifickým evropským charakterem. Musí se také brát v úvahu skutečnost, že vysoce stabilní západní Evropa s prověřenými prostředky řízení konfliktů je konfrontována s rozdrobenou střední a východní Evropou se všemi jejími dávnými konflikty a nevyřešenými problémy národnostních menšin.

Existuje nějaká naděje na bezpečnostně politickou integraci v rámci Evropské unie odsouhlasené v Maastrichtu? Vyhlídky na trvalý mír v západní Evropě na jedné straně a intenzivnější trvalá politická integrace na straně druhé činí organizaci zajištění evropského bezpečnostního uspořádání na nacionálním základě zastaralou. Důležitým politickým nástrojem se stávají nové struktury, jako např. vytvoření celoevropských ozbrojených sil pro společné operace. Navíc výzkumy veřejného mínění ukazují, že vzrůstá souhlas s vytvořením kolektivní organizace evropské obrany mezi evropskou veřejností!

Společná identita?

Evropští vojáci se přímo angažují ve změnách evropské geopolitické situace. Jejich oprávnění se odvozuje z dřívější pozice Evropy jako potenciální oblasti střetnutí mezi Východem a Západem. Mizející vojenské nebezpečí ale ohrožuje jejich sociální postavení a zároveň identitu armády. Početní stavy a délka služby vojáků základní služby jsou drasticky redukovány. Je dokonce zpochybňována i sama legitimita ozbrojených sil. Holanďané a Belgičané uvažují o zrušení branné povinnosti a chtějí řešit úkoly udržování míru v rámci nového světového řádu.

Na vojácích se žádá, aby byli pružní a přizpůsobovali se změněným úkolům a posláním. Nový evropský strategický kontext by se tedy mohl tudíž odrážet v názorech vojáků, jejich očekáváních a postojích. Právě tato myšlenka poskytla organizační rámec ERGOMASu pro výzkum názorů a postojů důstojníků.

Následující analýza údajů byla prováděna na dvou úrovních. Týká se toho, jak důstojníci vnímají změny, o kterých jsme psali v úvodu. Tyto otázky jsou zvláště hodny pozornosti:

- Jak důstojníci různých evropských států hodnotí vojenskou hrozbu v Evropě po konci studené války? Jaké příležitosti a jaká rizika charakterizují novou evropskou situaci z jejich hlediska? Bude détente pokračovat, nebo je možný návrat ke studené válce?
- Jaké jsou vyhlídky odzbrojení? Co tomu důstojníci říkají? Souhlasí či nesouhlasí s tímto procesem?
- Co si myslí o evropské integraci? Souhlasí či nesouhlasí? Jakou myslí, že má Evropa politickou volbu, a které dává přednost?
- Jakou roli bude po skončení konfliktu mezi Východem a Západem hrát NATO? Domnívají se, že by Aliance mohla zahrnovat Evropu jako jeden celek, a jestliže ano, líbí se jim tato myšlenka?
- Co si myslí o celoevropských ozbrojených silách? Myslí si, že by mohly být uskutečněny? Pakliže ano, potom kdy?

■ Druhá úroveň analýzy: Referenční rámec

Evropský politický vývoj dal vznik jak optimistickému, tak pesimistickému scénáři. *Hodnocení evropského strategického vývoje závisí na perspektivě, ze které důstojníci posuzují svou situaci.* Celoevropská perspektiva povede pravděpodobně k jinému hodnocení, než ke kterému vede výhradně nacionální pohled. Proto respondenti byli především dotazováni na referenční rámec, kterého užívají:

- Jaké dotazované důstojníci zastávají hledisko? Jaký referenční rámec je pro ně nejdůležitější? Uvažují evropští důstojníci s ohledem na geopolitické a evropské strategické změny stále v národních či v evropských kategoriích? Nalezneme mezi evropskými vojáky podporu pro společnou obrannou strategii?

■ Výchozí předpoklady

Zpravidla jsou důstojníci vázání ústavou, přísahou věrnosti a loajalitou. Tradičně se jejich profesionální identita odvozuje od cíle chránit státní suverenitu a autonomii. Společensky

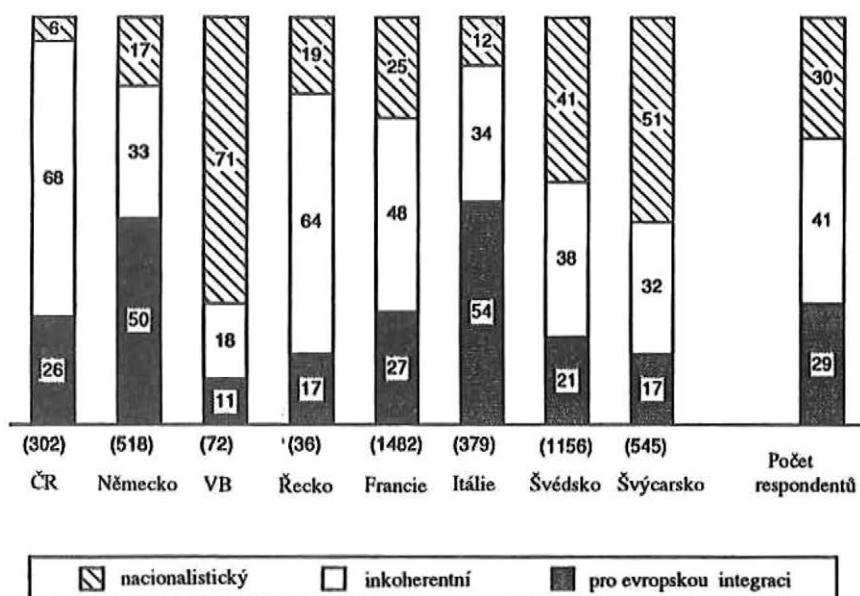
jsou zaměstnanci svých států a respektují jeho hodnoty a symboly. Dá se očekávat, že budou inklinovat spíše ke konzervativním a nacionalistickým názorům a budou odmítat potencionální snižování státní suverenity. Na druhé straně, evropští důstojníci patří k evropské elitě, po vojenské i politické stránce dobře informované, která si je vědoma skutečnosti, že jednou z hlavních příčin dvou katastrofálních válek v tomto století byl evropský národní státní systém. Proto od samého počátku bylo při definování evropské integrace cílem vyhnout se dalším evropským válkám.

Poválečná historie navíc ukazuje, že dnešní státní bezpečnost může být realizována jedině v bezpečnostních komunitách jako je třeba NATO, to znamená na základě určitého mezinárodního systému. Mnoho evropských důstojníků již získalo cenné profesionální zkušenosti navázáním mezinárodních kontaktů, takže můžeme očekávat, že s procesem evropského sjednocení evropští důstojníci zcela určitě souhlasí.

■ Potřeba evropské integrace

Ve výzkumu se odráží otázka na žádoucnost evropského sjednocení, a to s ohledem na trvalý mír a stabilitu. Souhlas či nesouhlas s následujícími protikladně formulovanými tvrzeními byly vyžadovány pro tyto teze:

- Budoucí politické sjednocení všech evropských zemí je klíčem k míru a stabilitě.
- Vzdát se státní suverenity ve prospěch evropského sjednocení není dobrým nápadem.

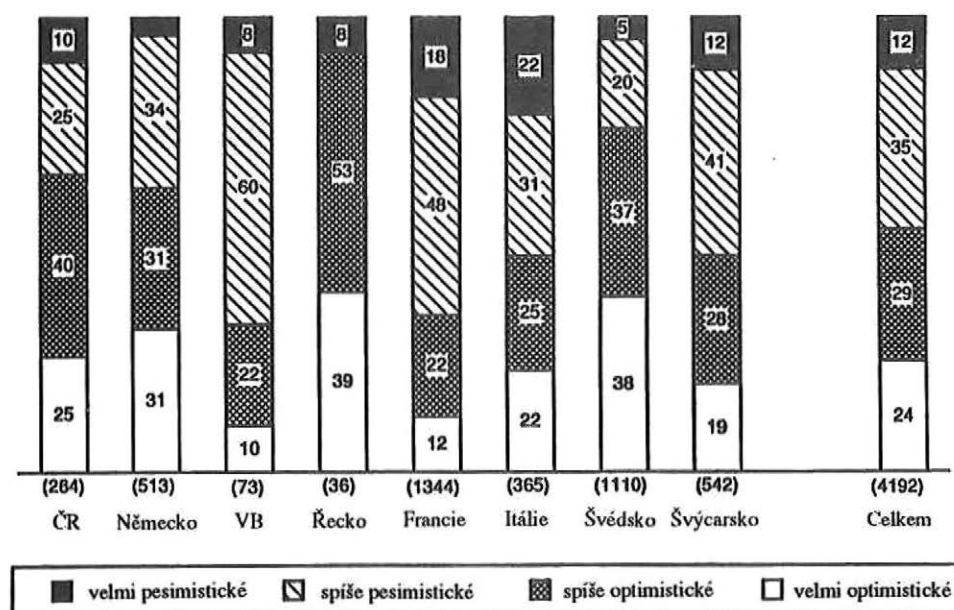

Obr. 1: Základní postoje k evropské integraci

Srovnání mezi státy na obr. 1 ukazuje, že potřeba evropského sjednocení na účet státní suverenity se mezi evropskými důstojníky mění. Britové (71 %) a Švýcaři (51 %) uvažují především v nacionalistických pojmech. Mezi Švédy převládají nacionalisté (41 %). Italové a Němci si přejí, aby budoucnost byla zcela odlišná: Většina mezi nimi (54 %, resp. 50 %) pokládá evropské sjednocení jako předpoklad pro trvalý mír v Evropě. Francouzi a ještě více Češi a Řekové jsou inkoherenční. Vnímají evropské sjednocení jako věc bezpečnostní politiky, ale nechtějí by, aby se tak dělo na účet státní suverenity. Náзор průměrného evropského důstojníka je tedy rozdělen. Stát jako důležitý vztahný bod koliduje s vědomím potenciálních destabilizujících účinků zažívaného nacionalismu. Švýcarský a švédský postoj pravděpodobně odráží jejich tradiční neutralitu a neangažovanost. Historií a problémy hledání národní identity může být také vysvětlen inkoherenční postoj Čechů. Na druhé straně empatický nacionalistický postoj Britů a neochota francouzských důstojníků je v ostrém kontrastu k vyhlášené politice jejich vlád a členství v EU.

■ Evropská integrace a détente - Vnímání šancí a rizik

Žádoucnost evropské integrace je jedna věc, hodnocení pravděpodobného vývoje v Evropě po skončení studené války na základě uvažování o současné situaci zcela jiná. Zvláště zajímavou je otázka, zda se evropští důstojníci domnívají, může-li být úspěšná integrace Evropského společenství do politické unie. Je také zajímavé vidět, jak optimisticky či pesimisticky vidí rizika nacionalismu a politické stabilizace (viz obr. 2).

Obr. 2: Vyhledky evropské integrace v příštích deseti letech

Jak tedy ukazují údaje na obr. 2, optimismus ohledně očekávané blízké evropské integrace se mezi důstojníky různých států mění. Trochu méně patrný, ale silný, je optimismus Čechů a Němců. Většinou je vytvoření EU a její politické zesílení považováno za realistické.

Můžeme-li tedy mluvit o omezeném, opatrném optimismu v záležitostech evropské integrace, netýká se to hodnocení šancí na trvalé détente a rozšířenou evropskou unifikaci.

Dílčí závěry: Mezi většinou dotazovaných důstojníků osmi států převládá k další integraci Západoevropského společenství opatrný optimismus, avšak šance na trvalou stabilitu Evropy a rozšíření evropské sjednocení jsou posuzovány pesimisticky. Průměrný evropský důstojník předpokládá, že i v budoucnu budou **dominovat státní zájmy**, a že bude muset být brán v patrnost destabilizující efekt etnických konfliktů. Nezdá se tedy, že by celoevropská euforie pro mír po konci studené války evropské důstojníky nějak ovlivnila. Zůstávají skeptičtí.

■ NATO a jeho role

Po skončení konfrontace mezi Východem a Západem v žádném ze států dotazování důstojníci neočekávali rozpuštění NATO. Důstojníci všech států, vyjma řeckých, by také s takovým rozpuštěním nesouhlasili, a tak:

* Většina z nich, vyjma Italů, očekává změny v Alianci, a všichni, vyjma Řeků, tyto změny otevřeně vítá,

* Podle mínění většiny dotazovaných důstojníků, vyjma Francouzů, se v budoucnu zvýší politická role NATO. Zvýšení takové role je schvalováno důstojníky států Aliance. Ti důstojníci, kteří nejsou členy NATO, včetně Francouzů, spíše s takovou myšlenkou nesouhlasí. Pouze 26 % Švédů s takovým vývojem souhlasí.

* Pravděpodobné rozšíření kompetencí pro operace mimo území členů NATO je očekáváno většinou států, vyjma Francie. Obzvláště s tím souhlasí státy NATO. Ale německý souhlas je zřetelně nižší než očekávaný vývoj (-21 %). Nečlenové NATO mají na operace mimo území NATO méně chuti. Tyto operace neschvalují Švédi a Češi.

* Pravděpodobné rozšíření NATO na Východ, které bylo naznačeno už ustanovením Severoatlantické rady o spolupráci, je očekáváno důstojníky téměř všech států. Řekové a Francouzi jsou výjimkou. Také s tím souhlasí většina dotazovaných důstojníků států, kterých se to týká. Touha po rozsáhlejší pravomoci pro Evropany je značně vyšší mezi důstojníky NATO, než bylo očekáváno. Zhruba 9 z 10 Němců, Francouzů, Italů, ale také Švýcarů touží po větší moci pro Evropu v rámci NATO. Zde můžeme pozorovat, že Evropané by rádi skrytě uvolnili americkou hegemonistickou pozici.

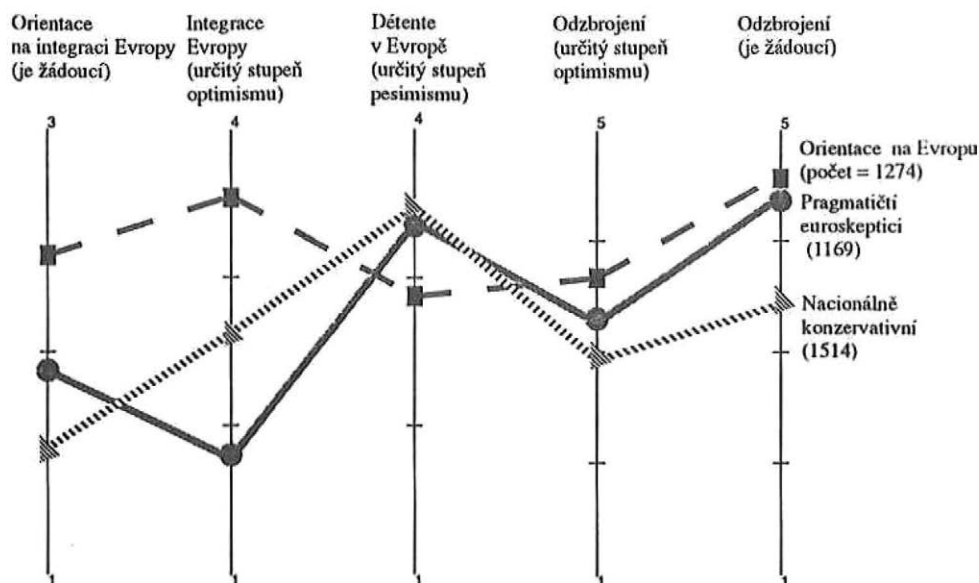
* Šance pro opětovnou francouzskou vojenskou integraci, za předpokladu, že evropské země budou mít vyšší stupeň zodpovědnosti, je hodnocen nehomogenně. Francouzští důstojníci sami nevěří v tuto možnost. Ale souhlasily by s tím ostatní státy, zvláště Němci a Švýcaři.

Dílčí závěry: Ve zmíněném období pro průměrného dotazovaného evropského důstojníka neztratilo NATO svou legitimitu. Musí ale být přizpůsobeno novým okolnostem. S tím v podstatě souhlasí více důstojníků členských zemí NATO než jeho nečlenů. Řekové se spíše od Aliance oddělují. Naděje je vkládána do větších pravomocí „evropského NATO“ v rámci Aliance. Všechno ukazuje, že navzdory tomu, že NATO si stále zachovává atlantický charakter, mnoho Evropanů jej považuje za budoucí jádro speciálně evropské obranné aliance.

■ Typologie důstojníků podle jejich pohledu na evropskou politiku.

Doposud jsme převážně porovnávali mezi státy. Bylo by zajímavé vidět, zda mezi dotazovanými důstojníky můžeme najít typické evropolitické postoje a orientaci.

Obrázek 3 ukazuje možné skupiny tří různých politických postojů s ohledem na stupnici orientace na Evropu, evropskou integraci, détente v Evropě, optimismu odzbrojení a žádoucnosti odzbrojení.

Obr. 3: Typologie důstojníků podle jejich evropolitické orientace

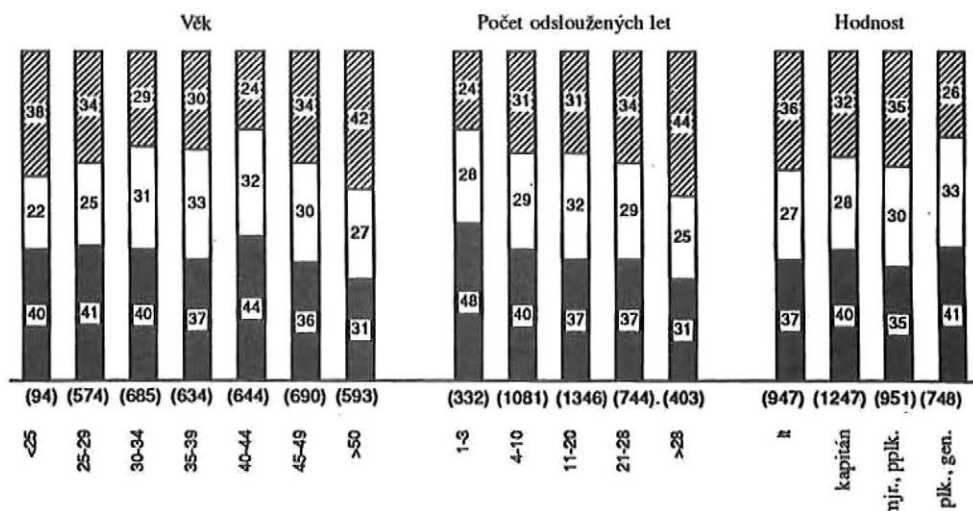
a) **Orientace na Evropu.** Důstojníci tohoto typu (přerušovaná černá čára) myslí v mezinárodních pojmech, souhlasí se sjednocením Evropy. Překonání národních odlišností je pro ně důležitým předpokladem pro mír a trvalou stabilitu Evropy. Důstojníci tohoto typu jsou velmi optimističtí co se týče vytváření Evropské unie v příštích deseti letech. Ve věcech détente je jejich pesimismus nižší než ostatních evropských důstojníků. Jsou nadprůměrně optimističtí při hodnocení odzbrojení v Evropě. Podporují maximální odzbrojení v Evropě.

b) **Pragmatici euroskeptici.** Důstojníci tohoto typu (šedá čára na obr. 3) hájí pragmatickou střední cestu mezi udržováním národní suverenity a vyšším evropským sjednocením. Neargumentují ideologicky. Jejich přístup k evropskému sjednocení je silně skeptický. Tomuto procesu dávají jen malou šanci. Jsou pesimističtí v otázkách détente. Ale podobně jako důstojníci prvního typu, jsou optimističtí co se týče šancí na odzbrojení v budoucnu. Stejně jako oni touží po odzbrojení a pokládají je za realistické. Jako celek touží po menších změnách politického řádu a po odzbrojení očekávají vyšší stabilitu v Evropě.

c) **Nacionálně konzervativní.** Důstojníci tohoto typu nejsou ochotni se vzdát národní suverenity ve prospěch evropské. Ve skutečnosti ale považují kroky směrem k evropskému

sjednocení za pravděpodobnější než důstojníci druhého typu. Nicméně obecně jsou skeptičtějšími ohledně détente, a pesimističtější co se týče odzbrojení po skončení studené války. Nejlepší záruku pro evropskou stabilitu vidí ve zbrojení a v odstrašení. Důstojníci tohoto typu si nepřejí podstatné změny v bezpečnostním evropském politickém statu quo.

Typologii důstojníka s ohledem na Evropu podle sociálně-vojenských proměnných ukazuje obr. 4, ze kterého vyplývají následující skutečnosti:

Obr. 4: Typologie důstojníků ve vztahu k Evropě podle sociálně-vojenských proměnných

* Podle věku je rozdělení mírně křivočaré, evropská orientace je nejvyšší mezi mladými a staršími dotazovanými důstojníky, a nejnižší u středního věku. Tam také můžeme najít relativně nejvyšší skupinu pragmatických euroskeptiků. Po čtyřicítce nacionálně-konzervativní postoj klesá.

* Typ myšlení se mění více podle odsloužených roků než podle profese. Čím déle důstojník vykonával své povolání, tím pravděpodobněji jej nalezneme ve skupině orientované na Evropu než v nacionálně-konzervativním vzorku.

* Rozdíly podle hodnosti jsou malé. Orientace na Evropu je nižší než průměr mezi nejvyššími hodnostmi, plukovníky a generály.

* Úloha formálního školního vzdělání není zcela jasná. S vyšším školním vzděláním orientace na Evropu mezi důstojníky mírně klesá, jejich nacionálně konzervativní postoj mírně stoupá.

* U vojenského letectva je orientace na Evropu nadprůměrná, nacionálně konzervativní postoj nízký.

* Post-materialistické hodnotové orientaci odpovídá orientace na Evropu, materialistické spíše na nacionálně konzervativní.

Dílčí závěry: Evropská perspektiva není mezi dotazovanými důstojníky dominantní. Postoj zaměřený na národ nebo na evropskou integraci se mění spíše mezi jednotlivými státy než v rámci jednoho státu. V pojmech evropské integrace uvažují čeští, švédští a italští důstojníci, zatímco britští, řečtí, francouzští a švýcarští důstojníci uvažují převážně v nacionálních pojmech. Německý postoj je přibližně mezi těmito dvěma skupinami.

Postoj k Evropě u dotazovaných důstojníků je přísně normativní. Pragmatický postoj můžeme najít jen mezi minoritami. Jak jsme se již zmínili, existují sociologicko-demografické a profesní rozdíly, ale jsou menší než rozdíly mezi státy. Nicméně jsou zajímavé, neboť *typický evropsky orientovaný důstojník se nenalézá mezi nejmladší generací a není absolventem univerzity, jak bychom snad předpokládali. Ve své profesi pracoval většinou několik let, je ve středních letech, má hodnost majora nebo podplukovníka, a je absolventem škol třetího stupně, ne však univerzity.* Nacionálně-konzervativní postoj nacházíme většinou mezi mladšími důstojníky, kteří slouží pouze několik let. Pravděpodobně je důvodem volby jejich povolání, a proto je tento postoj tolik v této věkové skupině rozšířen. Profesionální socializaci, tj. obzvláště časté mezinárodní kontakty, bychom našli u důstojníků s postojem orientovaným na Evropu.

Nadnárodní celoevropské ozbrojené síly, nebo NATO?

Šance na realizaci a možné politické přijetí evropských ozbrojených sil jsou posuzovány různými státy různě (viz tab.).

■ Celoevropské ozbrojené síly

* Ve své většině jsou pouze němečtí, řečtí a italští důstojníci přesvědčeni o dobrých vyhlídkách na realizaci celoevropských ozbrojených sil. Souhlasí s nimi každý druhý český důstojník. Většina Britů, Švédů a Francouzů a relativní většina Švýcarů to ale nepokládá za realistické.

* Ohodnocení možné politické podpory pro evropské ozbrojené síly v mateřské zemi odpovídají ohodnocení šancí na jejich realizaci. Kdo tuto myšlenku podporuje se zároveň domnívá, že je uskutečnitelná.

■ Hlavní překážky pro vznik nadnárodních celoevropských ozbrojených sil

Případné překážky realizace nadnárodních celoevropských ozbrojených sil jsou hodnoceny podobně důstojníky všech států. Značný rozdíl úrovně výdajů na obranu, tradice národních kultur, problémů dosažení jednotné velitelské struktury a také rozdílné organizační struktury jsou pokládány za vážné překážky. Jazykové rozdíly se nejeví tak důležité, ani různé výcvikové standardy a problémy integrace struktur národních ozbrojených sil. Švýcaři a částečně Češi hodnotí tyto překážky vážněji než důstojníci jiných států. Nepochybně se zde odráží zkušenost Švýcarů s multi-kulturními ozbrojenými silami v jejich vlastní zemi a také skutečnost, že jejich miliční a kádrový systém je jiný než ostatní formy evropských ozbrojených sil. Při vytváření celoevropských ozbrojených sil by museli Švýcaři provádět velice dramatické změny.

Celoevropské ozbrojené síly

Tab.

%	ČR	Německo	GB	Řecko	Francie	Itálie	Švédsko	Švýcarsko	Celkem
1. Mluví se o nadnárodních celoevropských ozbrojených silách. Podle vašeho mínění, jsou takové úvahy realistické?									
ano	49	65	29	78	40	69	34	45	45
ne	28	29	64	-	51	23	57	49	45
nevím	23	6	7	22	9	8	9	6	10
*	(302)	(518)	(75)	(49)	(1482)	(405)	(1242)	(552)	(4625)
2. Domníváte se, že mohou být nadnárodní síly vybudovány v příštích deseti letech?									
ano	33	36	10	78	24	33	13	30	25
ne	42	62	83	-	64	60	78	66	66
nevím	25	2	7	22	12	7	9	4	9
*	(303)	(518)	(70)	(49)	(1484)	(405)	(1242)	(552)	(4623)
3. Domníváte se, že nadnárodní evropské ozbrojené síly mohou ve vaší zemi najít politickou podporu?									
ano	44	63	20	78	39	61	12	22	35
ne	28	23	76	-	41	26	76	66	49
nevím	28	14	4	22	20	13	12	12	16
*	(303)	(518)	(75)	(49)	(1483)	(405)	(1243)	(551)	(4627)

Pozn.: * Počet dotazovaných

■ Typologie důstojníků podle jejich postoje k celoevropským ozbrojeným silám

Vztahy mezi různými typy evropsky orientovaných postojů k celoevropským ozbrojeným silám jsou vyhovující. Evropsky orientovaní důstojníci staví vyhlídky na realizaci celoevropských ozbrojených sil mnohem výše než nacionálně-konzervativní a pragmatictí skeptici. Ve svých zemích vidí pro tuto myšlenku spíše podporu a věří v její realizaci během deseti let.

Celkově zde převládá skeptický postoj. Ti, kteří věří v politickou podporu celoevropských ozbrojených sil, či dokonce v jejich realizaci během deseti let, nemají většinu.

Jestliže celoevropské ozbrojené síly ani v očích evropsky orientovaných důstojníků nemají naději, aby byly zřízeny ve střednědobé lhůtě, vzniká otázka, může-li být NATO za předpokladu, že evropské země přijmou větší díl odpovědnosti, jejich náhradou. Vztahy mezi příslušnými údaji mezi NATO a evropolitickou typologií důstojníků poskytují na tuto otázku pouze nepřímou odpověď.

■ Typologie důstojníků podle postoje k vyšším pravomocem „evropského NATO“

Existují tu příznačné, ale pouze slabé korelace: Žádný z typů důstojníků ve své většině nesouhlasí, aby bylo NATO zrušeno. Ale z těch, kteří by souhlasili se zrušením NATO, je téměř jedna čtvrtina (23 %) mezi evropsky orientovanými důstojníky, tj. téměř dvakrát tolik než mezi nacionálně a konzervativně smýšlejícími důstojníky (12 %). Evropsky orientovaní důstojníci souhlasí rozšířením Aliance na východní Evropu o něco více než ostatní typy. Ale ve srovnání jsou méně nakloněni větší síle evropských států NATO než pragmatictí evroskeptici a nacionálně-konzervativní důstojníci. Zcela zřetelně by preferovali celoevropskou alianci ozbrojených sil.

Dílčí závěry: Podle názoru dotazovaných důstojníků ještě nepřišel čas pro vytvoření celoevropských ozbrojených sil ve střednědobé perspektivě. Navíc je i sporná jejich žádoucnost. Nenalezly by politickou podporu všech evropských zemí. V dlouhodobé perspektivě zůstane NATO i nadále nepochybnou alternativou, je to stav, se kterým souhlasí většina evropských důstojníků. Pouze velmi evropsky orientovaní důstojníci dávají přednost evropskému řešení před Aliancí. Ale většina z nich si to nepřeje provést bez NATO.

* * *

Otázku o evropské politické orientaci důstojníků osmi států, kterou jsme si položili v úvodu, tedy můžeme zodpovědět takto:

- ◆ Mezi evropskými důstojníky neexistuje společný či do velké míry podobný mezinárodní pohled na evropský politický vývoj, na détente a důležitost NATO, rovněž na celoevropské ozbrojené síly. Rozdíly mezi jednotlivými státy jsou značné. Jsou větší než v rámci jednoho státu a větší než rozdíly podle vojenských sociologicko-demografických měřítek. Jinými slovy: Mezinárodní rozdíly výrazně převyšují rozdíly mezi skupinami důstojníků uvnitř států.
- ◆ Postoj směrem k evropské integraci, NATO a vytvoření celoevropských ozbrojených sil, určuje státní specifický kontext, ne společný zájem na speciální evropské strategii. Mateřská země či veřejné mínění této země o evropské situaci je stále rámcovým modelem pro úvahy o evropské strategii a orientačním vzoru evropských důstojníků, kteří tudíž

nejsou nositeli žádné standardní evropské myšlenky. *Společná celoevropská identita neexistuje.* Důstojníci osmi evropských států jsou stále velmi vzdáleni od jejího přijetí.

- ◆ *Ale tento právě zmíněný závěr neznamena, že neexistuje evropsky orientovaný důstojník.* Číselně se jeho důležitost v různých státech velmi mění. Zdá se, že počet těch, kteří uvažují v evropských kategoriích, odpovídá pozitivnímu postoji evropsky orientované politické elity. Takových důstojníků je mnoho v důstojnickém sboru České republiky a ve Švédsku. Také v Itálii a Německu je evropsky orientovaný pohled reprezentován silnými skupinami. Ale ve Velké Británii, Řecku, Francii a Švýcarsku dominuje nacionální konzervativní postoj. **Nacionální konzervativci spolu s euroskeptiky tvoří absolutní většinu v každém dotazovaném státě, s výjimkou České republiky.** Normativně ideologický prvek se zdá důležitějším než neideologický a pragmatický. Pak by se tedy důstojníci rozhodovali na základě nacionálního pohledu proti celoevropskému. To nás opravňuje k závěru, že výrazně převládající nacionálně konzervativní postoj není pouze prostým pokračováním tradicionalismu, ale mnohem více výsledkem vědomého formování obecného mínění.
- ◆ Možnosti procesu rychlé západoevropské integrace jsou nazírány s potlačovaným optimismem na nenormativní úrovni. Obecně další kroky k západoevropské integraci jsou přijímány pozitivně, ale značný počet dotazovaných důstojníků nevěří, že kdy taková integrace může být realizována. Poměrně optimistický pohled na západoevropskou integraci je v ostrém kontrastu k hodnocení vyhlídek na trvalou politickou stabilitu v celé Evropě. Převládá pesimistický úsudek. Všichni důstojníci i nadále počítají s destabilizujícím účinkem nacionalistického a etnického soupeření.
- ◆ Zkoušené a diskutované kroky k odzbrojení jsou hodnoceny pozitivně většinou dotazovaných důstojníků. Očekává se velký pokrok v odzbrojení. Ale jen málo důstojníků se domnívá, že podstatné snížení konvenčních sil v Evropě (na 20 % dnešní úrovně) a eliminace jaderných zbraní je možné během příštích deseti let. Převládající většina důstojníků si přeje větší pokrok v odzbrojení po skončení studené války, než si sami myslí, že je možné. Průměrný evropský důstojník není zastáncem tvrdé politické linie, který se domnívá, že politická stabilita může být zaručena zbrojením. Ale co se týče stupně požadovaného odzbrojení, mínění mezi různými státy se velmi různí. Evropské supermoci jako Velká Británie, Francie, Německo a Itálie, které by rády udržely relativně vysokou úroveň zbrojení, jsou konfrontovány s menšími a neutrálními státy jakými je Švédsko a Švýcarsko nebo bývalí členové Varšavské smlouvy (např. Česká republika), kteří by rádi eliminovali všechno potenciální zbrojení v Evropě.
- ◆ Mínění o NATO je velmi rozdílné, ale méně než o vytváření celoevropských ozbrojených sil. Těm je všeobecně dávana jen malá šance na vznik či získání politické podpory ve středněkrátké době. Důstojníci jsou v hodnocení situace skeptičtější než veřejnost jejich mateřských států, avšak legitimita NATO je stále silná. Hodnocení jeho budoucnosti je vyznačováno jasným protikladem zájmů. Zejména státy mimo NATO, ale i členové NATO, jsou skeptičtějšími nad rozšiřováním kompetencí Aliance (důraz na politické otázky, operace mimo oblast států NATO). Rádi by udrželi moc NATO v jistých hranicích. Ukazují to jasně nejen Češi, ale také Švédové. Nicméně většina důstojníků členských států NATO souhlasí s rozšiřováním jeho kompetencí. Existuje konsenzus ohledně větší moci pro evropské státy NATO (rozšíření na Východ, opět francouzské připojení se

k Alianci). Protože vyhlídky na vytvoření celoevropských ozbrojených sil jsou hodnoceny velmi nízko, zdá se, že NATO je chápáno jako jejich náhrada, za předpokladu, že evropské země budou sdílet větší podíl na odpovědnosti. Ohledně role NATO jsou evropsky orientovaní důstojníci mírně skeptičtější než nacionalističtí a konzervativní.

- ◆ Neexistuje jasné vysvětlení rozdílů v orientaci různých států. Postoj k Evropě nemá vztah k členství nebo nečlenství v ES. Mezi Brity, Francouzi a neutrálními Švýcary mají jasnou většinu nacionálně konzervativní skeptici. Mezi Čechy, Italy, Švédy, Němci dominují důstojníci orientovaní optimisticky, evro-politicky a evro-strategicky. Je pravdou, že státy, které nejsou členy NATO, jsou vůči členským státům skeptičtí. V otázkách odzbrojení názory mezi důstojníky velkých a malých států jsou různé. Rozmanitost rozdělujících čar a společná půda ukazuje ke skutečnosti, že důstojníci jsou ovlivněni veřejným míněním založeným na specifickém historickém kontextu jejich mateřské země. Loajalita důstojníků k jejich národnímu společenství ovlivňuje způsob jejich myšlení mnohem více než evropská strategická a geopolitická situace.

* * *

Navzdory rozšíření touze po evropských ozbrojených silách, evropští důstojníci tedy nejsou velkými stoupenci evropské nadnárodní bezpečnostní a zahraniční politiky. Závěry výzkumu proto mohou být shrnuty do této věty: Evropský typ důstojníka ještě neexistuje, protože ještě stále existují národní důstojnické sbory různých států.

Literatura:

Referát Dr. Karla W. Haltinera (Military Leadership Academy, Zürich, Switzerland) na konferenci „Sociální dimenze vojenské reformy“, Moskva, květen 1994. Základní fakta mimo vlastní výzkum autora jsou z přehledů Evropského výzkumného sdružení Armáda a společnost (ERGOMAS).

-red-